

Вітрильники в пляшках

Для багатьох споживачів використана упаковка є сміттям, яке захищає наше довкілля. Проте фахівці наполягають на тому, що це корисна вторинна сировина для виробництва різноманітної продукції. Крім того, використані коробки та банки, пляшки та пакети знаходять «друге життя» у нашому побуті, а іноді й стають об'єктами для мистецтва. Часопис «Упаковка» вже друкував матеріали про малюнки Наталки Герчук з Ужгорода на внутрішній поверхні пляшок («Упаковка», № 6, 2005, с. 62–64); «вогняне мистецтво» Данила Фінька, за яким він творив дивовижні композиції з полімерних пляшок («Упаковка», № 5, 2005, с. 54–55); виставку картин корк-арту Сергія Ткачука з коркових пробок («Упаковка», № 4, 2012, с. 67–70).

У цьому номері журнал знайомить читачів з Володимиром Ящук з Волині та його роботами – вітрильниками в пляшках, дивовижним та неймовірним ремеслом, яке поєднує технічну майстерність із художнім смаком. Перед нашою розмовою дізнався, що створення кораблів у пляшках – популярне у всьому світі хобі, яке виникло в Європі в XVII–XVIII ст. І що збирають у пляшках не тільки кораблі, але й різноманітні сценки на релігійну або побутову тематику. Однак найбільш цікаво, яскраво та дивовижно виглядають у скляних пляшках вітрильники. Володимир Ящук цим мистецтвом займається майже 40 років, а його колекція налічує близько 300 моделей кораблів з усіх століть. Наша розмова перекинула пана Володимира на кілька десятків років назад, коли через випадковий збіг обставин у нього з'явилася мрія спробувати зібрати перший свій корабель у скляній пляшці.

Валерій Кривошей, к.х.н.

– Володимире, як Ви познайомилися з мистецтвом, витвори якого є такими загадовими для пересічних громадян? Адже вони ніяк не можуть збагнути, як ці вітрильники потрапляють у скляну пляшку через таку вузьку горловину...

– Моє життя не відрізняється від життя багатьох моїх співвітчизників – навчання в школі, служба на Балтійському флоті, робота шліфувальником інструментального цеху

Луцького підшипникового заводу. Я з дитинства був ладний до роботи з інструментом, увесь час щось майстрував.

Коли ми з приятелем побачили в журналі «Вокруг света» світлину про корабель у пляшці, я вже склав декілька стендових моделей вітрильників. Але ж цей був усередині скляної пляшки! Почали обговорювати, і я подумав: невже не склею деталі корабля в

пляшці? Навіть побились об заклад. Перший вітрильник вийшов незвичайним. Я взяв соснову дошку, рубанком зняв стружку – для вітрил та прапорів, а з дошки зробив корпус, щогли та реї. Тобто корабель був виготовлений з одного матеріалу. Це був 1977 р., а той перший і сьогодні експонується на виставках.

– Що особисто Вас приваблює в такому мистецтві?

– Для мене вітрильник у пляшці – це стерекартина. Навіть мені, який за 40 років побудував близько 300 моделей кораблів, приємно дивитися на них ще і ще. Тут є кілька протиріч: вітрильник великий, а модель маленька, вітрильник перебуває в безмежному просторі, а модель – у замкнутому, вітрильник – у русі, а модель – у спокої. Звісно, краса моделі залежить від майстерності складальника-митця.

– І від чого залежить ця майстерність?

– По-перше, повинен бути хист у майстра до таких занять. По-друге, це дуже копітка робота. Вона потребує

Сучасний вітрильник Royal Clipper, Люксембург (матеріал вітрил – листя кукурудзи)

професійних знань про вітрильники, особливості їх конструкції. Майже всі деталі мініатюрні, виготовляються з незвичних матеріалів з використанням спеціально сконструйованих інструментів та пристроїв. Модель може мати понад тисячу деталей, кожна з яких треба виготовити, підігнати та розмістити на своєму місці. Виготовлення однієї моделі займає іноді до 30 год. Нарешті, не обійтися без уявлення про майбутню модель, яка в одних випадках є копією відомого вітрильника, а в інших існує тільки в задумах майстра.

– **Які матеріали Ви використовуєте для виготовлення своїх моделей та чи є якісь особливі вимоги до скляних пляшок, що стають для вітрильників свого роду гаванню?**

– Раніше я брав пляшки з-під одеколону, але зрозумів, що в пляшках об'ємом до 0,7 л кораблі будуть більш деталізовані. Краще, коли пляшки прямокутні або округлі, вони мають бути без написів, емблем, інших позначок.

Як матеріали використовую деревину, бамбук, папір, картон, нитки.

Корпус моделі роблю зі шпону. Якщо вітрильник сучасний, то дно в нього дерев'яне, а борти – з картону. Таке-лаж (натягнуті струною ванги, шкоти, браси) я роблю з бамбуку. Цю рослину за допомогою леза можна розколоти до сотої частки міліметра.

Мені не подобаються вітрила з паперу, які мають вигляд пласких пря-

Модель з оповідання Е. Хемінгуей «Старий і море» (матеріал вітрил – павутина)

мокутників і трикутників. Вітрила мають бути напнуті вітром. Я роблю їх з різних рослин, істот та інших речей. Мабуть, це здається дивним, але людям, які відвідують мої виставки, вони подобаються. Перерахую, із чого я вже робив вітрила: цибуля, часник, чорна редька, гранат, апельсин, грейпфрут, листя тополі, берези, горіха, вільхи, клена, лаврового листа, хрину, пелюстки квітів (ірис, півонія, нарцис), топінамбур, соняшник, шкірка маслюків і мухоморів, болгарський перець, кукурудза, пір'я голуба, ребра карася, панцир рака, сіль, скло електроламп, хвостики вишень, солома вівса, гілочки кропу, шкірка винограду, яблук і картоплі, капуста і навіть такий делікатний матеріал, як павутина...

– **Які ж треба мати інструменти, щоб оперувати з подібними матеріалами, та ще й безпосередньо в скляній пляшці, через такий малий отвір, яким є її горловина?**

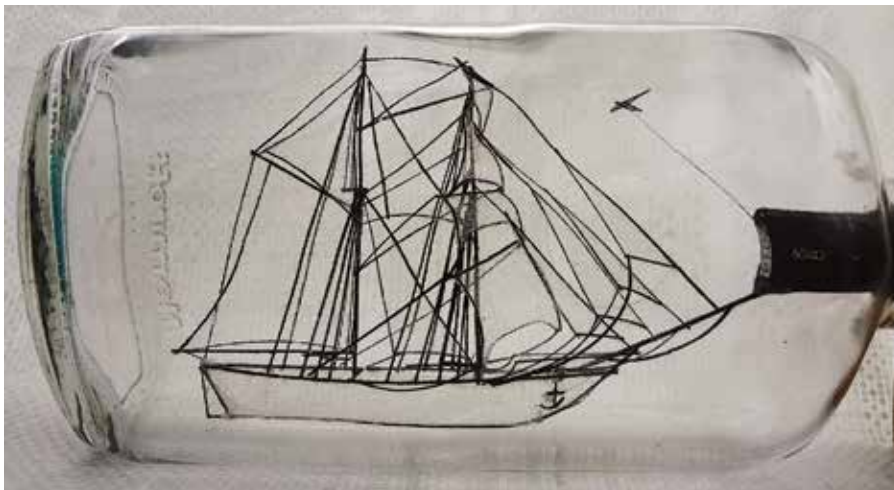
– Майже всі інструменти я виготовляю самостійно. Це маленькі прямі й півкруглі долота, пристрій для вирізання однакових планочок, прошивки малих діаметрів. Для робіт усередині пляшки – спеціальні пінцети: це такі трубки з губками, до яких припаяна капронова нитка, із другого боку виведена на кільце для пальця; тягнеш за кільце – стискаються губки. Схожий пристрій – для встановлення щогли: на кінці затискач, від якого йдуть дві капронові нитки; тягнеш за одну – щогла повертається вертикально, тягнеш, поставивши на місце, за іншу – її відпускає.

– **Володимире, розкажіть, будь ласка, як будуєте вітрильник та як він потім опиняється в пляшці.**

– Спочатку будується корпус. Я прочитав багато літератури, але винайшов власний оригінальний спосіб його побудови. За допомогою старої локшинорізки розпускаю дерев'яний шпон на міліметрові планки. Завдяки цьому можна робити дуже гарні корпуси кораблів, підбираючи різні відтінки шпону. Корпус корабля має деяку кривизну, тому спочатку необхідно зробити шаблон із полімеру. На поверхні шаблону склеюю 5–7 рядів планок; якщо є

Інструменти для збирання моделей

Вітрильник «Легко» (матеріали: капрон, бамбукові палички)

гарматні порти, то роблю їх. Після цього роблю дерев'яний макет корабля та обтягую його скотчем. До цього макета приклеюю паперовий кіль, знімаю борти з шаблону, за допомогою пінцета загинаю кінці бортів так, щоб вони стали півкруглими. Потім приклеюю борти до паперового кіля та притискаю (обмотую) ниткою. Після висихання обклеюю дно по одній планці іншого відтинку дерева. Коли воно готове, клею з таких самих планок кіль і стерно. Такий корпус важить 1-1,5 г. Потім стелю палубу, ставлю гармати, клею прикраси, схожим способом клею надбудови.

Всі частини корпусу мають бути добре підігнані, щоб у пляшці їх легко було склеїти. Спочатку, звичайно, збирається корпус, далі — щогла та ванти, після цього — вітрила на реях. Знов — щогла, ванти, вітрила.

— **Як тримаються в пляшках Ваші моделі вітрильників?**

— Перші кораблі я клеїв безпосередньо до скла, але мені це не подобалось. Почав шукати інші способи. Спочатку на нижній частині щогли робив трикутник (щоб щогла стояла вертикально), і розпірав корабель між стінками пляшки. Потім робив грубшим бушприт (ніс корабля) та приклеював його до корка. Це дуже гарне кріплення, корабель не торкається пляшки й вібрує. У пляшку з такими моделями кидав бісер, щоб підкреслити, що корпус не торкається скла (бісер прокочувався під дном).

Потім почав використовувати кінські волосини. Спочатку натягував волосину на рівні ватерлінії та приклеював до неї корабель. Модель була малорухлива. Інший спосіб — приклеював волосину до першої й останньої щогли, а потім кріпив їх до скла. Корабель гойдався, ніби на хвилях. Продовжуючи пошуки кріплення, приклеював волосину до лівого верхнього кутка пляшки, пропускаючи її через увесь корабель у кембрику й закріплюючи її вгорі справа в пляшці, а кінець виводив на корок для регулювання положення корабля. Кріплення вийшло дуже ефективним — корабель став рухливішим. Наступний експеримент — підвищення моделі на одну волосину. Однак при цьому корабель доводилося балансувати, бо якась частина його була важча.

— **Як обираєте моделі вітрильників та чи мають вони назви?**

— Макети беру переважно з книжок та Інтернету. В моїй колекції є прототипи практично всіх кораблів, починаючи з тих, що плавали за 4 тис. років до н. е. і закінчуючи козацькими чайками.

В основному це копії вітрильників, від єгипетських (2800 р. до н. е.) до

сучасних. Підписую ці кораблі їхніми назвами. Є кораблі-фантазії: наприклад, якимось натрапив на майже прозорий капроновий матеріал та надумав з нього зробити вітрильник, який виглядав би як намальований на папері. Цей корабель вирішив зважити. Перед роботою зважив пляшку — 450 г, після закінчення роботи вагу — знов 450 г! Похибка — 1 г. Дав йому назву «Легко». Ще зробив корабля у вигляді акули, назвав його Shark. Цікава модель «Дош»: угорі хмара, з якої виходить блискавка, на стінках із внутрішньої сторони — краплі води, а на це все мигтять два світлодіоди.

— **Наприкінці, бажаючи Вам подальшого успіху в розбудові колекції, хочу спитати: чим є таке заняття для Вас і яких моделей вітрильників ще нам чекати?**

— Кораблі моєї колекції — наче мої діти. Я плекаю їх і пам'ятаю кожну модель — від її народження до колекційного життя. До речі, з 2010 р.

регулярно виставляю моделі вітрильників на виставках та в музеях. Вони вже побували в музеях Луцька, Тернополя, Володимира-Волинського, Нововолинська, Костополя та Маневичів.

А ще мрію виготовити кілька моделей піратських та міфічних вітрильників, зокрема «Летючого голландця» та «Арго». ✂